

«ТЕСТ НА ВИТРИВАЛІСТЬ»: ЧИ СТАНЕ 2021 РІК ПОЧАТКОМ ЗАВЕРШЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ГЕГЕМОНІЇ США?

“ENDURANCE TEST”: WILL 2021 BE A BEGINNING OF THE END FOR US GLOBAL HEGEMONY?

Вінникова Н.А.,

*доктор політичних наук,
доцент кафедри політології
філософського факультету*

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Запорожченко Р.О.,

*аспірант кафедри політології
філософського факультету*

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

У статті представлено аналіз основних складників глобального лідерства Сполучених Штатів Америки в контексті чинної внутрішньодержавної і міжнародної політико-економічної кон'юнктури. Грунтуючись на концептуально-методологічному підході глобальних циклів гегемонії Дж. Модельські, автори статті пропонують модифіковану версію параметричної моделі глобального лідерства в сучасному світі.

З'ясовано, що найбільш значущі фактори гегемоніального статусу Сполучених Штатів нині представлені складниками військової та економічної могутності. Утім внутрішня суспільно-політична нестабільність, артикульована стагнаційними тенденціями в довірі до інститутів влади та системи представництва, не лише спричиняє проблеми легітимації полікотвірних процесів всередині держави, а й нівелює функцію глобального лідерства як орієнтира для наслідування принципів демократичного урядування.

Найбільш вразливою щодо збереження першості у глобальному домінуванні для США є їхня мобілізаційна спроможність у вирішенні глобальних проблем. Зовнішня політика, впроваджувана керівництвом країни в останні чотири роки, не лише ослабила роль США як глобального вузла транснаціональної взаємодії, а й дала змогу потенційному претенденту на гегемонію – Китаю – посилити свої геополітичні позиції, зокрема в південноазійському регіоні.

У висновку дослідження акцентовано, що статус і роль Сполучених Штатів у світі можна оцінювати не лише з позицій держави-гегемона, а й сучасної мережевої імперії, для якої гегемонія є способом розповсюдження власної форми порядку. Відповідно, внутрішньополітична стабільність центру імперії (США) впливає на функціонування імперської системи загалом. Тому гегемоніальний статус США може бути оскаржений лише за формування альтернативного глобального порядку.

Ключові слова: США, глобальне лідерство, Дж. Модельські, цикли гегемонії, імперія.

The present paper provides an analysis of the main components, which global leadership of the United States of America includes in the context of the current domestic and international political and economic conditions. Based on the conceptual and methodological approach of global cycles of hegemony by G. Modelski, the authors of the article propose a modified version of the parametric model of global leadership in the modern world.

The most significant factors in the hegemonic status of the United States have now been identified as components of military and economic power. However, internal socio-political instability, articulated by stagnant tendencies in trust for government institutions and the system of representation, causes problems to legitimize policy-making processes not only within the state, but also eliminates the function of global leadership as a guideline for democratic governance.

The USA mobilizing ability to solve global problems turns out to be the most vulnerable to maintaining supremacy in global dominance for the United States. The foreign policy pursued by the country's leaders over the past four years has not only weakened the role of the United States as a global hub of transnational cooperation, but has also enabled China's potential hegemony contender to strengthen its geopolitical position, particularly in South Asia.

The study concludes that the status and role of the United States in the world can be assessed not only from the standpoint of a hegemonic state, but also of a modern network empire, for which hegemony is a way to spread its own form of order. Accordingly, the domestic political stability of the center of the empire (USA) affects the functioning of the imperial system as a whole. Therefore, the hegemonic status of the United States can be challenged only for the formation of an alternative global order.

Key words: USA, global leadership, G. Modelski, cycles of hegemony, empire.

Постановка проблеми. На тлі системних викликів сучасності, як-от кібербезпека та кліматичні зміни, а також пандемії Covid-19, найбільшим глобальним ризиком 2021 року, згідно зі звітом Євразійської групи, визнана політична поляризація

в США [1]. Політична нестабільність останніх років із наростанням соціальних фрустрацій, піком яких стало захоплення прибічниками Д. Трампа будівлі Капітолію 6 січня 2021 року, підривають авторитет США не лише як «стовпу» сучасної демократії,

а й як глобального гегемона, що визначає конфігурацію світового порядку.

Питання світового лідерства США в контексті розвитку міжнародних відносин залишається однією з топових тем порядку денного наукових дискусій. Попри різноманітність думок з означеної проблематики, останніми роками в академічній літературі простежується спільний знаменник алармістського оцінювання перспектив ролі Сполучених Штатів як гегемона, здатного підтримувати поступальний розвиток міжнародної системи та інтегрувати інших акторів до процесів вирішення глобальних проблем. Найбільшим зовнішнім викликом для США вбачається піднесення Китаю на світовій арені як потенційного претендента на подальшу гегемонію, про що зазначають Г. Елісон, Г. Кіссінджер, Б. Клаше, А. Поп і Р. Григорас [2–5].

У світлі наростання напруженості у відносинах США із чималою кількістю держав, навіть із традиційними союзниками в Європі, та протистоянням із Китаєм у різних аспектах міжнародної політики й економіки, реактуалізації набуває прогноз, викладений Дж. Модельські [6] в концепції глобальних циклів гегемонії щодо занепаду Сполучених Штатів Америки як світового гегемона всередині ХХІ сторіччя. Однак які саме чинники можуть призвести до завершення? І чи є цей сценарій безальтернативним?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відповіді на ці питання потребують комплексного дослідження багатьох складових частин перебігу світових процесів та динаміки позицій акторів, у них задіяних. Концептуальний підхід до аналізу розвитку міжнародної системи крізь призму довгих циклів гегемонії Дж. Модельські та перспектив США як світового лідера вже тривалий час знаходиться у фокусі уваги вчених, зокрема й українських: дослідження з цієї проблематики представлені в працях Н. Мельничука, І. Погорської, С. Толстова, В. Шамраєвої, М. Андрущенка [7–11].

Популярність теорії довгих циклів зумовлена можливістю побудови потенційних сценаріїв розвитку світових політичних процесів. Зауважимо, що в більшості досліджень увага сфокусована на трансформаційних чинниках формування міжнародних систем, їх розпаду, умовах набуття певною державою статусу глобального гегемона. Утім, на нашу думку, не менш важливим є визначення спроможності актора, що виконує роль світового лідера, витримувати та врегульовувати внутрішні та зовнішні виклики.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою нашого дослідження є оцінювання поточного стану США крізь призму моделі глобального лідерства Дж. Модельські. Реалізація означеної цілі передбачає виконання таких

завдань: 1) параметризація кожної зі складових частин моделі глобального лідерства; 2) аналіз даних за кожним із параметрів; 3) визначення факторів, що підривають або потенційно загрожують спроможності США утримувати статус глобального гегемона.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з концепцією Дж. Модельські, глобальна система пережила п'ять довгих циклів, кожен з яких формувався на основі домінування певної держави в міжнародних відносинах. Португалія домінувала більшу частину XVI століття (1516–1560), Нідерланди – в XVII столітті (1609–1660); домінування Великої Британії охопило два цикли поспіль: XVIII століття (1714–1763), а також більшу частину XIX століття (1815–1873). Період після Другої світової війни став циклом гегемонії США, який, за прогнозами Дж. Модельські [12, с. 129], має почати трансформацію у «глобальну спільноту» в середині ХХІ століття (однією з причин такої трансформації має стати субститут глобальної війни, що розпочнеться у 2026 році). За певної комбінації обставин цикли змінювалися, коли влада панівної держави зазнавала порівняного занепаду та внаслідок підйому нового суперника – претендента на глобальне лідерство.

Згідно з концептуальною моделлю Дж. Модельські, набуття світового лідерства державою передбачає її відповідність таким параметрам, як політико-стратегічна організація глобального радіусу дії, передова економіка, відкрите суспільство, чутливість до глобальних проблем, які автор обґрунтовує цілепокладанням, організаційною основою, сприятливими умовами, джерелами орієнтації на глобальну дію та релевантною фазою циклу [13, с. 73].

З огляду на динаміку світових політичних, економічних, технологічних процесів, які відбулися з моменту розробки цієї моделі, деякі її складники потребують уточнення і більш чіткої параметризації. Передусім, ми пропонуємо певну модифікацію основи «політико-стратегічної організації глобального радіусу дії», яку згідно з Дж. Модельські мають становити океанський флот і космічні сили [ibid, с. 74]. Перший параметр залишається актуальним. Оцінити його можна за таким індикатором, як кількість авіаносців у складі військово-морських сил, що забезпечує маневреність у світовому масштабі.

Наявність космічних сил, які автор моделі пояснював фактичною монополією на них, з огляду на «роздержавлення» космічної галузі, з одного боку, та активним розвитком космічних державних програм по світу, з іншого, видається менш значущою в оцінюванні статусу глобального гегемона. Утім потужна інфраструктура супутникового зв'язку може забезпечити вагому перевагу в інформаційно-комунікативній сфері, в тому числі в силовому вимірі.

Вважаємо доцільним доповнити умову політико-стратегічної організації глобального радіусу дії таким параметром, як участь і позиції в міжнародних об'єднаннях. Адже цей чинник передбачає широко розгалужену мережу інституційних каналів взаємодії з іншими акторами, що дозволяє просувати власні інтереси і водночас впливати на визначення пріоритетних питань глобального порядку денного.

Передові галузі економіки та фінансову потужність як організаційну основу умов глобального лідерства в контексті чинних трендів розвитку цифрової економіки, на нашу думку, варто оцінювати за показниками глобальної конкурентоспроможності та позицій компаній ІТ-сектора й електронної комерції у світових рейтингах капіталізації. Індикатором фінансової потужності для глобального гегемона може виступати частка національної валюти у світовому валютному обігу та валютних накопичень.

Імперативність таких характеристик глобального лідера, як «демократичний потенціал» і «партійна система», Дж. Модельські пояснює тим, що політичний плюралізм (він акцентує на багатопартійності та наявності великої кількості неурядових організацій) може сприяти створенню альянсів, що пропонують різноманітні варіанти вирішення глобальних проблем, а також слугуватимуть «будівельними блоками для глобального демократичного суспільства» [13, с. 76].

Ми вважаємо, що самі по собі ці два параметри не є запорукою глобального лідерства, тим більше в контексті постдемократичних трендів розвитку політичних процесів у світі, коли інституційно-процедурний вимір демократичного урядування (виборність органів політичного представництва, свобода слова, інституційні обмеження політичних партій щодо розподілу владних повноважень тощо) не забезпечує його якісного втілення. Політичний плюралізм, який дедалі частіше виражається у створенні «разових» передвибірчих партійних проєктів як у країнах, що набувають досвіду демократії, так і в державах з усталеними демократичними традиціями, радше свідчить про функціональне вихолощення партійних систем як основи справжнього демократичного урядування [14, с. 181–240].

Тому більш релевантним індикатором «відкритого суспільства» і демократичності режиму є розвинутий громадянський сектор. Для глобального лідерства в цьому аспекті важливим показником є широка мережа неурядових організацій транснаціонального характеру, через які відбувається вплив на суспільства інших країн.

Згідно з Дж. Модельські глобальний лідер має слугувати зразком у питаннях функціонування та розвитку демократії, що можна визначити через такі параметри, як внутрішня громадянська

підтримка політичних інститутів і визнання такої політико-режимної моделі міжнародною спільнотою. Для емпіричної верифікації цих параметрів можна застосувати показники рівня внутрішньої суспільної довіри (схвалення діяльності політичних інститутів) і задоволеності громадян демократичністю урядування, а також ставлення жителів інших країн до держави-глобального лідера як до потенційного союзника.

Можна погодитись із роллю, яку Дж. Модельські відводить засобам масової інформації в організаційній основі такої умови глобального лідерства, як «чутливість до глобальних проблем» [13, с. 76]. Справді, незалежні потужні ЗМІ можуть привертати увагу до глобальних проблем поза політичною кон'юнктурою в державі. Актуальним видається доповнення цієї організаційної основи структурами, спроможними забезпечувати інтегральні онлайн комунікації (Інтернет-пошукові системи, соціальні мережі, месенджери) по всьому світі. Потужні структури з онлайн комунікації дають змогу забезпечувати доступом до інформації громадян майже в будь-якій країні, в тому числі в обхід офіційної цензури в ЗМІ панівного політичного режиму та впливати на суспільну думку.

Оскільки акцентування на певних глобальних питаннях ще не гарантує їх вирішення, доцільним видається оцінювати цей параметр за такими показниками, як ініціювання та участь держави-гегемона в міжнародних програмах із розв'язання питань світової значущості (боротьба з пандемією, кліматичні зміни, міжнародна міграція тощо).

Отже, спираючись на ідейну основу концепції Дж. Модельські, ми пропонуємо модифіковану версію параметричної моделі глобального лідерства, що дасть змогу оцінити чинний стан США як світового гегемона (див. табл. 1).

Відповідно до поставлених завдань нашого дослідження в запропонованій моделі ми фокусуємо увагу на організаційних засадах глобального лідерства, не нівелюючи при цьому значущості інших складників, представлених у концептуальній схемі Дж. Модельські.

Оцінюючи США згідно з параметром політико-стратегічних організацій глобального радіусу дії, насамперед, необхідно зазначити, що з 2005 до 2021 року Сполучені Штати залишаються незмінним очільником міжнародного рейтингу Глобальної військової могутності [15]. Беззаперечно першість у силовому вимірі щодо інших країн забезпечує наявність потужного військового флоту, в складі якого перебувають 11 авіаносців. Для порівняння, зазначимо, що жодна держава у світі, в тому числі потенційний «челенджер» – Китай, – не мають у своєму розпорядженні більш ніж 2 авіаносці. Наявність у такій кількості мобільних бойових кораблів, здатних обслугову-

Параметри оцінювання необхідних умов глобального лідерства

Наявність організацій глобального радіусу дії	Передова економіка	Відкрите суспільство	Чутливість до глобальних проблем
Організаційна основа			
Океанський (військовий) флот	Першість за показниками конкурентоспроможності економіки	Політичний плюралізм	Ініціювання міжнародних програм та мобілізація світової громадської думки для вирішення глобальних проблем
Розвинута інфраструктура супутникового зв'язку	Потужний IT-сектор із впливом на світову економіку	Високий рівень внутрішньої суспільної підтримки політичних інститутів	Потужні інформаційно-комунікаційні структури світового масштабу впливу
Участь у міжнародних об'єднаннях	Домінування національної валюти на глобальних фінансових ринках, міжбанківському обігу та валютних накопиченнях	Світове визнання та позитивне сприйняття моделі політичного урядування для наслідування	
↓	↓	↓	↓
Перевага в збройних конфліктах світового масштабу	Фінансування глобальних програм та міжнародних об'єднань	Забезпечує можливість створення коаліцій та слугує моделлю для інших країн	Мобілізація і спрямування світової суспільної думки на вирішення глобальних проблем

вати авіацію з ядерними боєголовками, а також нафтові ресурси і розгалужена логістична мережа військових баз, забезпечують військово-мобілізаційну маневреність та гарантують гегемоніальне положення США з позицій військової сили.

Потужна високотехнологічна інфраструктура супутникового зв'язку є додатковим фактором забезпечення глобальної гегемонії. Станом на 2020 рік США мали 1327 активних супутників на орбіті навколо Землі, тоді ж як Китай – 363, Росія – 169, інші країни разом – 807 [16]. Також відбувається нарощення фінансування космічної галузі, зокрема, витрати Міністерства оборони США на космічні проекти зросли порівняно з 2012 роком з 79,3 млрд доларів до 92,3 млрд доларів у 2018 році. Подібна тенденція спостерігається і в агентстві NASA, бюджет якого зріс з 12,1 млрд доларів у 2012 році до 13,6 млрд доларів у 2018 році [17, с. 9].

Сполучені Штати Америки є найпотужнішим хабом у світі транснаціональної мережі міжурядової взаємодії. Створені за ініціативи США найбільші міжнародні об'єднання, як-от ООН, МВФ, Світовий Банк, утримують свої штаб-квартири на їхній території, та гарантують їм привілейоване положення в цих та інших міжурядових структурах. Право вето у Раді безпеки ООН, найбільші частки у МВФ та Світовому Банку, домінантні позиції в НАТО, участь у глобальних клубах – «G7» та «G20» – забезпечують США потужними важелями впливу як на формування глобального

порядку денного, так і на зовнішню та внутрішню політику окремих держав у будь-якій сфері діяльності [18, с. 219].

Водночас необхідно зауважити, що неоднозначність зовнішньої політики періоду президентства Д. Трампа, зокрема, щодо членства в деяких міжнародних організаціях, як-от ВООЗ, і виходу з міжнародних угод, зокрема Паризької кліматичної угоди та Угоди про Транстихоокеанське партнерство, до певної міри завдала шкоди іміджу США як глобальному лідеру, здатному об'єднувати інші країни для вирішення світових проблем. Крім того, це навіть ослабило геополітичні позиції США в азійсько-тихоокеанському регіоні, тим самим надавши Китаю змогу нарощувати міжнародний вплив. Підтвердженням цьому стало підписання 15 листопада 2020 року 15 країнами (10 членами АСЕАН) і Китаєм, Південною Кореєю, Японією, Австралією та Новою Зеландією угоди про вільну торгівлю «Регіональне всеохопне економічне партнерство» (англ. «The Regional Comprehensive Economic Partnership» (RCEP)) [19]. Охоплюючи питання щільнішої взаємодії у сферах торгівлі, інвестицій, електронної комерції, послуг, авторського права та ін., ця угода закладає основу для подальшої інституціоналізації каналів впливу КНР у південноазійському регіоні. Експерти зазначають: «Оскільки зараз Китай має ринковий доступ до 14 інших країн регіону – з найбільшим вирахом у 4 розвинутих країнах, що не належать до АСЕАН, можна очікувати

поштовху до розвитку регіональних ланцюжків створення доданої вартості, а разом із цим і більш помітної ролі торгівлі та інвестицій для Китаю» [19, с. 7].

Сполучені Штати Америки, попри експоненціальне зростання потужностей Китаю, все ще тримають пальму першості в глобальній економіці. І в 2020 році, навіть на тлі деструктивного впливу на економіку карантинних обмежень через пандемію коронавірусу, за показниками валового внутрішнього продукту США продемонстрували суттєвий відрив від інших країн: їхній ВВП становив 20 807 296 млн доларів, тоді як Китай і Японія, що посідають 2 і 3 місця в рейтингу МВФ, закінчили рік із ВВП у 14 860 775 млн доларів і 4 910 580 млн доларів відповідно [20].

У рейтингах конкурентоспроможності США також утримують лідерські позиції, посідаючи 1 або 2 місце [21, с. 11; 22, с. 13]. Цьому сприяє потужний ІТ-сектор із компаніями світового масштабу діяльності. У десятку компаній із найбільшою капіталізацією у світі входять «Amazon», «Apple», «Facebook», «Google», «Microsoft» [23; 24].

Розпочата зі створення Бреттон-Вудської системи доларизація світу забезпечує Сполученим Штатам до цих пір значущий вплив на фінансових ринках. Частка долара на світових валютних обмінних ринках у 2019 році становила 88,3% усієї валюти в щоденних торгах [25, с. 5]. Американський долар залишається найбільш привабливим для валютних накопичень. Згідно з даними МВФ, у 2020 році 60,46% усіх світових накопичень були в доларах США [26].

Організаційним параметром необхідних умов глобального лідерства, що зазнає найбільш скептичного ставлення як із боку суспільної думки, так і з боку експертного середовища, є стан демократії у Сполучених Штатах Америки. Бурхливий за політичними подіями в США 2020 рік вивів на поверхню накопичені проблеми взаємодії влади і суспільства. Протести проти дискримінації за расовою ознакою, що розпочалися після загибелі від рук поліцейських Джорджа Флойда в травні 2020 року, є продовженням тенденції наростання фрустрацій в американському суспільстві, яка спостерігається понад декаду. На тлі щорічного зростання антиурядової протестної активності у світі в 11,5% з 2009 до 2019 року, інтенсифікація протестів у США за цей період кожного року демонструвала прирощення в 17% [27, с. 5]. Загалом за означене десятиліття кількість протестів у США зростає на 379,7% [ibid, с. 10]. Такі тренди можуть свідчити про проблеми у функціонуванні інституційних каналів комунікації між владою і суспільством.

Підтвердженням і частково поясненням такої нестабільності є падіння довіри громадян США

до органів влади. Найменшою довірою серед громадян користується законодавча гілка влади. Згідно з дослідженнями аналітичної установи «Gallup», понад 20% суспільної прихильності у період з 1997 до 2020 року (з 54% до 33%) втратили разом Конгрес і Сенат. Аналогічну низхідну динамку демонструють показники довіри американців до виконавчої гілки влади: з 62% до 43%. Доволі високим рівнем довіри серед громадян володіє судова система: тут показники коливалися від 71% у 1997 році до 67% у 2020 році [28].

Загалом у 2020 році рівень негативного ставлення до Конгресу США становив 41%, до Президента США та його адміністрації – 32%, до системи правосуддя – 33% [29].

З огляду на вищевказану негативну динаміку ставлення американців до інститутів влади, симптоматичними видаються низький рівень довіри до партій (згідно з даними Світового дослідження цінностей 7 хвиля 2017–2020 лише 11,1% громадян довіряють партіям [30, с. 187]) і незадоволеність тим, як демократія функціонує в їхній країні – 59% [ibid, с. 23]. Також варто звернути увагу на той факт, що у світовому рейтингу демократії «Democracy Index» у 2019 році США посіли 25 місце і зараховані до «недосконалих демократій» (англ. «flawed democracies») [31, с. 10].

Окрім стагнації довіри до політичних інститутів всередині держави, існує вже тривала тенденція втрати Сполученими Штатами позитивного міжнародного іміджу. Прикметно, що це відбувається з боку країн-альянстів США. З 2000 до 2020 року в Японії, Південній Кореї, Італії, Австралії, Франції, Великій Британії, Канаді, Нідерландах, Німеччині, Іспанії, Швеції, Данії і Бельгії лояльне сприйняття США знизилось у середньому на 26% (розрах. за даними «Pew Research Center» [32]). В окремих країнах така негативна динаміка виявляється особливо наочною. Так, якщо в 2000 році 77% опитаних громадян в Японії і 83% у Великій Британії лояльно ставилися до США, то через 20 років цей показник становив 41% для кожної з обох країн [ibid, с. 13]. Найбільше розчарування демонструють німці: США втратили за дві декади 46% прихильників у Німеччині [ibid, с. 13]. Загалом станом на 2020 рік 64% опитаних громадян у зазначених країнах виявили нелояльне ставлення до Сполучених Штатів Америки [ibid, с. 12].

Навіть той факт, що в США функціонує майже 1,5 млн неурядових організацій із дуже широкого спектра діяльності [33] (що свідчить про розвиненість громадянського суспільства), не забезпечує позитивного сприйняття США як глобального лідера у вимірі захисту демократичних цінностей ані всередині держави, ані в очах міжнародної громадськості.

Частково цей парадокс можна пояснити унілатеральною політикою 45-го президента США

щодо розв'язання глобальних проблем. І хоча чинний очільник Білого Дому Дж. Байден першочерговими кроками своєї діяльності оголосив відтворення активної участі США у вирішенні питань, які стоять на глобальному порядку денному, зокрема через повернення держави в Паризьку кліматичну угоду, мобілізацію ресурсів для боротьби з пандемією коронавірусу, лібералізацію законодавства з міжнародної міграції та усунення нормативних механізмів, що спричиняють расову дискримінацію та ущемляють права секс-меншин [34], цей аспект глобального лідерства Сполучених Штатів зазнав істотного ослаблення.

Маючи потужну транснаціональну інфраструктуру онлайн-комунікаційних систем, серед яких «Facebook», «Twitter», «Google», «Instagram», «WhatsApp», «YouTube» та інші, США можуть здійснювати вплив як у формальному, так і неформальному вимірах світових інформаційних потоків. Утім, як довели виборчі кампанії останнього десятиліття в США, саме онлайн-платформи соціальних медіа є «ахілесовою п'ятою» їхньої інформаційно-комунікаційної системи. Країна з найбільшим оборонним бюджетом у світі виявилася неготовою захистити свій інформаційний простір від втручання ззовні, збору персональної інформації про громадян (як у випадку з діяльністю «Cambridge Analytica») та завадити маніпулюванню суспільною думкою через технології мікротаргетингу.

Отже, відповідно до викладених параметрів, найбільш вразливими для США як глобального лідера нині є необхідні умови «відкритого суспільства» і «чутливості до глобальних проблем». Фактично, внутрішня делегітимація влади і політичних інститутів та суспільна аномія впливають на легітимність статусу США як лідера «демократичного світу», здатного мобілізувати міжнародну спільноту на вирішення глобальних питань. Хоча загострення таких тенденцій суттєво пов'язано з політичною кон'юнктурою президентства Д. Трампа, новому керівництву США доведеться докласти великих зусиль для збереження гегемоніального статусу Сполучених Штатів.

Адже згідно із прогнозами до 2050 року США зіштовхнуться з великою кількістю внутрішніх проблем, які можуть вплинути на стабільність їхніх позицій у глобальному середовищі: (1) стійкі тенденції до укріплення популізму; (2) зменшення чисельності середнього класу, який є постійним електоратом домінуючих партій у США; (3) збільшення урбанізації і старіння населення, що вплине на економіко-виробничий простір; (4) спад ВВП на душу населення [35; 36].

Зауважимо, що подовження гегемоніального статусу Сполучених Штатів можна розглядати не лише в контексті державно-циклічного трактування, а й крізь призму моделі сучасної «мережевої

імперії» – «гнучкої та дієвої системи, спрямованої на формування мережевої структури по всьому світу з використанням культурно-інформаційної та економічної експансії» [37, с. 40]. Тому, попри кон'юнктурні зміни у зовнішній політиці США, експансіоністська основа їх функціонування як «сучасної імперії» є фактором, що гарантує стійкість їхнього гегемоніального становища.

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Проведений на основі модифікованої параметричної моделі глобального лідерства Дж. Модельський аналіз поточного стану складників гегемоніального положення США дозволяє зробити кілька висновків у контексті дискусій про завершення епохи світового панування Сполучених Штатів Америки.

По-перше, чинний гегемоніальний статус США ґрунтується, насамперед, на параметрах військової та економічної могутності. Однак в умовах надзвичайної сензитивності глобальної економіки до будь-яких впливів, зокрема спекулятивного характеру (що наочно продемонструвала глобальна економічна криза 2008–2009 років), ця складова частина не є довгостроковою гарантією забезпечення ролі світового лідера.

По-друге, внутрішні соціально-політичні фрустрації, що спостерігаються в США в останню декаду є радше симптомом спільного для сучасних демократій трендом ерозії систем політичного представництва і делегітимації моделей політичного урядування, напрацьованих у ХХ столітті. Водночас для США такі тенденції є більш небезпечними, навіть за інші країни, оскільки підточують не лише організацію політичного управління зсередини, а й делегітимізують їхній статус «лідера демократичного світу». Останнє забезпечує потужним державам із недемократичними політичними режимами аргумент для оскарження параметру «відкритого суспільства» як умови глобального лідерства та просування власних політико-режимних моделей у формування світового порядку.

По-третє, хоча зовнішньополітична стратегія США періоду президентства Д. Трампа зумовила у певному сенсі «аномію» міжнародних відносин та ослабила їхні геополітичні позиції в південно-азійському регіоні, тим самим надавши «карт-бланш» Китаю для посилення свого впливу, можливість зміни циклу гегемонії США на інший цикл у найближчому майбутньому вбачається малоюмовірною. Адже Сполучені Штати необхідно розглядати не просто з позиції гегемона, а з позиції сучасної мережевої імперії з власним імперським світом (американізація, доларизація, макдоналізація), в якому гегемонія є лише способом розповсюдження влади і її легітимації в глобальному середовищі.

Зауважимо, що ч методологічному вимірі модель довгих циклів є лінійною в інтерпретації

розвитку світових процесів. Однак соціальним системам притаманна саме нелінійна динаміка. Сучасний світ взаємозалежності характеризується наростанням ентропії, коли окрема локальна подія може спричинити наслідки, непередбачувані за масштабами впливу. Тому, на нашу думку, з огляду на евристичну цінність концептуальної моделі глобального лідерства Дж. Модельські, подальшого дослідницького опрацювання потребують фактори, що потенційно можуть перервати поступальний циклічний хід розвитку світового

порядку. Особливо актуальним такий напрям досліджень видається в аналізі США як сучасної мережевої імперії, для якої гегемонія може розглядатися і як інструмент поширення власного впливу в світі, і як статусна позиція в архітектурі глобального порядку. Тож, відповідаючи на питання, порушене в назві нашої статті, можемо сказати, що 2021 рік цілком може стати початком структурної трансформації глобального простору, утім навряд чи стане початком кінця гегемонії США.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Eurasia Group. Top Risks 2021. URL: <https://www.eurasiagroup.net/live>
2. Allison G.T. *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?* Boston: Houghton Mifflin Harcourt, 2017. 364 p.
3. Kissinger H. *On China*. New York: The Penguin Press, 2011. 608 p.
4. Klasche B. The United States of America – A Declining World Hegemon? *European Scientific Journal*. 2018. 14(17), pp. 46–60.
5. Pop A., Grigoras R. Long Cycles: A Bridge between Past and Futures. *6th International Conference on Future-Oriented Technology Analysis (FTA) – Future in the Making Brussels*, 4–5 June 2018. URL: <https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/fta2018-paper-b5-pop.pdf>
6. Modelski G. *Long cycles in world politics*. London: Macmillan, 1987. 244 p.
7. Мельничук Н. Лідерство США в умовах глобальних трансформацій. *Політичний менеджмент*. 2013. № 1-2. С. 202–212.
8. Погорська І. США у глобальному світі XXI століття: реалії і перспективи. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2012. № 107(1). С. 39–45.
9. Толстов С. Фактори, фази та стадії еволюції міжнародної системи. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2017. № 24(2). С. 32–49.
10. Шамраєва В. Світова політика в умовах трансформаційних змін. *Трансформація міжнародних економічних відносин в епоху глобалізації*: колективна монографія / кол. авт.; за ред. проф. А. П. Голікова, проф. О.А. Довгаль. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. С. 85-107.
11. Андрущенко М. Особливості сучасних концепцій хронополітики: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.01 / Нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2011. 228 с.
12. Модельски Д. Еволюція глобальної політики (II). *Полис. Политические исследования*. 2005. № 4. С. 124–142. DOI:10.17976/jpps/2005.04.10
13. Модельски Д. Еволюція глобальної політики (I). *Полис. Политические исследования*. 2005. № 3. С. 62–82. DOI:10.17976/jpps/2005.03.06
14. Вінникова, Н. Парадокси політичних рішень в епоху постдемократії: монографія. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. 424 с.
15. Global FirePower. Top Powers in 2021. URL: <https://www.globalfirepower.com/>
16. Statista. Number of satellites in orbit by major country, 2020. URL: <https://www.statista.com/statistics/264472/number-of-satellites-in-orbit-by-operatingcountry/#:~:text=Of%20the%20%2C666%20active%20artificial,China%20accounting%20for%20only%20363.&text=Artificial%20satellites%20are%20human%2Dmade%20objects%20deliberately%20placed%20in%20orbit>
17. AIA. Facts and Figures U.S. Aerospace and Defense, Aerospace Industries Association, 2019. URL: <https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=https://www.aia-aerospace.org/wp-content/uploads/2019/09/2019-Facts-and-Figures.pdf&hl=en>
18. Вінникова Н. Глобальні рішення: «Jus Manuarium»? *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія, Політологія*. 2015. № 13-14. С. 215–222.
19. Pelkmans, J. New Asia-Pacific Trade deal. *CEPS Policy Insight*. No. 30. 2020. URL: https://www.ceps.eu/wp-content/uploads/2020/11/PI2020-30_New-Asia-Pacific-trade-deal.pdf
20. International Monetary Fund. World Economic Outlook Database, October 2020. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/09/30/world-economic-outlook-october-2020>
21. Schwab K. The Global Competitiveness Report. World Economic Forum. 2018. URL: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2018.pdf>
22. Schwab K. The Global Competitiveness Report. World Economic Forum. 2019. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf

-
23. Swant M. The world's most valuable brands. Forbes. 2020. URL: <https://www.forbes.com/the-worlds-most-valuable-brands/#4b3831c4119c>
  24. Brand value of the 25 most valuable brands in 2020. Statista. 2020. URL: <https://www.statista.com/statistics/264875/brand-value-of-the-25-most-valuable-brands/>
  25. Triennial Central Bank Survey Foreign exchange turnover in April 2019. URL: https://www.bis.org/statistics/rpfx19_fx.pdf
  26. International Monetary Fund. World-allocated reserves by currency for 2020Q. Currency composition of official foreign exchange reserves. 2020. URL: <https://data.imf.org/?sk=E6A5F467-C14B-4AA8-9F6D-5A09EC4E62A4>
  27. Brannen S., Haig Ch. S., Schmidt K. The Age of Mass Protests: Understanding an Escalating Global Trend. Center for Strategic and International Studies. 2020. URL: https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/200303_MassProtests_V2.pdf?uL3KRAKjoHfmcnFENNWTXdUbf0Fk0Qke
  28. Saad L. Trust in Federal Government's Competence Remains Low. Gallup. September 29, 2020. URL: <https://news.gallup.com/poll/321119/trust-federal-government-competence-remains-low.aspx>
  29. Statista. U.S. confidence levels in politics, the press, business, public institutions and other organizations in 2020. URL: <https://www.statista.com/statistics/234057/us-confidence-in-business-public-institutions-and-organizations/>
  30. Haerpfer, C., Inglehart, R., Moreno, A., Welzel, C., Kizilova, K., Diez-Medrano J., M. Lagos, P. Norris, E. Ponarin & B. Puranen et al. (eds.). World Values Survey: Round Seven – Country-Pooled Datafile. Madrid, Spain & Vienna, Austria: JD Systems Institute & WVSA Secretariat. 2020. doi.org/10.14281/18241.1
  31. The Economist Intelligence Unit, Democracy Index 2019. 2020. URL: <https://www.eiu.com/topic/democracy-index>
  32. Wike R., Fetterolf J., Mordecai M. U.S. Image Plummet Internationally as Most Say Country Has Handled Coronavirus Badly. Pew Research Center. September 15, 2020. URL: <https://www.pewresearch.org/global/2020/09/15/us-image-plummets-internationally-as-most-say-country-has-handled-coronavirus-badly/#majorities-have-an-unfavorable-opinion-of-the-u-s-in-nearly-every-country-surveyed>
  33. Non-governmental Organizations (NGOs) in the United States. Fact Sheet. U.S. Department of States. Bureau of Democracy, human rights, and labor. January 20, 2021 URL: <https://www.state.gov/non-governmental-organizations-ngos-in-the-united-states/>
  34. Kavi A. Biden's 17 Executive Orders and Other Directives in Detail. The New York. 21 January 2021. Online <https://www.nytimes.com/2021/01/20/us/biden-executive-orders.html>
  35. National Intelligence Council. Global Trends Paradox of Progress, 2017. URL: <https://www.dni.gov/index.php/global-trends/letter-nic-chairman>
  36. National Intelligence Council. Global Trends 2030: Alternative Worlds, 2012. URL: <https://info.publicintelligence.net/GlobalTrends2030.pdf>
  37. Запорожченко Р. Держава VS Імперія: влада та її реалізація в контексті глобалізації. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна, серія «Питання політології»*. 2017. № 31. С. 33–40.